

Захаренко-Мившук Ольга
здобувачка ступеня вищої освітимагістра
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник
Дозорець Марія
викладач кафедри психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Процес європейської інтеграції України вимагає докорінного перегляду підходів до забезпечення прав і свобод людини, зокрема в аспекті доступності життєвого простору. Питання безбар'єрності сьогодні виходить далеко за межі лише фізичного архітурного доступу. З огляду на масштабну цифровізацію державних послуг (проєкти «Дія», «Електронний суд»), особливої актуальності набуває цифрова безбар'єрність — стан інформаційно-комунікаційних технологій, за якого вони є доступними для всіх верств населення, включаючи осіб з інвалідністю, людей похилого віку та інші маломобільні групи.

Фундаментом для розвитку інклюзивного суспільства в Україні стало прийняття Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року [1]. Цей документ визначає шість основних напрямів безбар'єрності: фізичну, інформаційну, цифрову, суспільну, освітню та економічну. Цифровий напрям передбачає, що кожен громадянин, незалежно від стану здоров'я чи місця проживання, має мати доступ до швидкісного інтернету та вміти користуватися цифровими пристроями для отримання послуг.

Важливим кроком у забезпеченні цифрової доступності стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України № 757, яка встановлює вимоги до доступності веб-сайтів та мобільних додатків органів виконавчої влади. Зокрема, йдеться про відповідність міжнародному стандарту WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines), що передбачає чотири принципи: сприйнятливість, керованість, зрозумілість та стійкість [2].

Для України критично важливим є врахування досвіду Європейського Союзу, зокрема Директиви (ЄС) 2016/2102 про доступність веб-сайтів і мобільних додатків та Європейського акту про доступність (European Accessibility Act). Останній встановлює вимоги не лише до державних сервісів, а й до приватного сектору, що виробляє критично важливі продукти (банківські послуги, електронна торгівля, транспортні квитки). Впровадження цих норм дозволить Україні не лише виконати вимоги щодо кандидатства в ЄС, а й створити реально зручне середовище для ветеранів війни та осіб, що отримали поранення внаслідок агресії.

Як зазначають дослідники, право на цифрову доступність має розглядатися як частина права на інформацію та недискримінацію [3]. Створення інклюзивного цифрового середовища є обов'язком держави у межах виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Це вимагає від розробників державного софту враховувати особливості навігації за допомогою програм екранного доступу та альтернативних способів введення даних.

Попри позитивні зрушення, існує ряд правових та технічних бар'єрів. По-перше, це відсутність дієвого механізму контролю за дотриманням стандартів доступності. Багато державних ресурсів номінально звітують про інклюзивність, але на практиці вони залишаються недоступними для користувачів із порушеннями зору. По-друге, це дефіцит кваліфікованих юридичних кадрів, які розуміються на специфіці цифрового права та інклюзивного дизайну [4].

Отже, для подолання існуючих бар'єрів необхідно: посилити юридичну відповідальність за порушення стандартів цифрової доступності; запровадити обов'язковий щорічний моніторинг вебресурсів на відповідність ДСТУ EN 301 549; інтегрувати курси з інклюзивного дизайну до програм підготовки юристів. Створення безбар'єрного простору в Україні — це не лише технічне чи економічне питання, а насамперед ціннісний вибір держави, спрямований на повагу до гідності кожної людини. Ефективне забезпечення цифрової безбар'єрності в Україні потребує комплексного підходу, що поєднує не лише вдосконалення нормативно-правової бази, але й формування нової професійної культури серед фахівців. Важливим є не просто формальне дотримання стандартів, а усвідомлення їх значення як інструменту реалізації прав людини в цифровому середовищі. Саме тому пріоритетом має стати перехід від декларативних норм до їх реального впровадження через освіту, контроль і відповідальність. У перспективі цифрова безбар'єрність повинна розглядатися як невід'ємна складова демократичного розвитку держави, що сприяє соціальній інтеграції, рівності можливостей та підвищенню якості життя всіх громадян.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. Урядовий кур'єр. 2021. № 78.

2. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Забезпечення прав людини в умовах цифровізації: міжнародні стандарти та вітчизняний досвід. Дніпро : ДДУВС, 2023. 210 с.

3. Марценюк О. В. Правові механізми реалізації політики безбар'єрності в сучасній Україні. *Юридичний часопис*. 2024. Вип. 2. С. 45–52.

4. Про доступність об'єктів фізичного оточення: Закон України від 15 грудня 2023 р. № 3500-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2024. № 4. ст. 22.

5. Ковальчук О. М. Універсальний дизайн у державному управлінні: правовий вимір. *Науковий вісник НАВС*. 2023. № 3 (112). С. 15–24.

6. Standard EN 301 549. Accessibility requirements for ICT products and services. European Telecommunications Standards Institute (ETSI). 2021. 188 p.